

Backa sockens fornminnen n:r 18. *Arv.*

Kulle med gravrös och "skans".

Avskrift ur D:r Georg F.L. Sarauws dagbok.

Inv. n:r 23055-23067, 23068-

Grythög vid Tingstad.

23069, 23070.

"Grythög" ("gröthög" = stenhög), kulle med gravrös och "skans" 400 m SV om Göteborg - Tingstad station, Tingstad by, Backa s:n, Västra Hisingrs h:d, Bohuslän.

Undersökning för Vitt-Akademien den 20 - 23 juli 1920.

På yttersta utelöparen av en moränbank, en kulle vid Hisingens forna södra kust, ligger ett stort röse, 1 m högt, 22 m i tvärmått (batteriställning?). Rösets kant i NO och O ganska väl bevarad, delvis i S, minst tydlig i N och V.

Ett par meter norr om mitten höjde sig ett litet rös, i vilket topp (mitt) en nedgrävning, täckt av gräs. Sänkan i toppen var 2 m lång i N - S, 1.5 m br. i Ö - V, fyrkantig, ellipt., litet djup, så vida ses kunde.

Ett tunt grästäckel låg över nästan hela röset, och kullen var i synnerhet utanför rösets fot bevuxen med träd av alm och rönn. Många stenar framsticka.

Ägare Göteborgs stad, arrendator hemm. Ludvig Johansson, Tingstad Postgård.

"Lilla röset" ovanpå det stora var 6.0 m i tvärmått, dess fot i söder sammanfaller sålunda med den punkt, som ansetts vara rösets mitt. Mitten av "lilla röset" låg 3.0 m norr om stora rösets mitt.

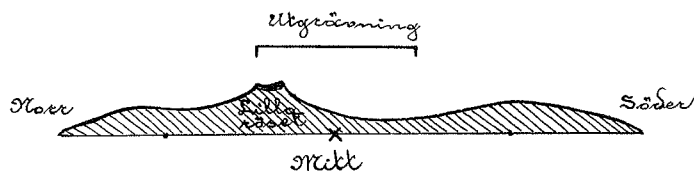
Röset var jordblandat, stenarna 20 - 50 cm i tvärmått.

Fornminnet har varit skyddat genom vidskepelse. Arrendatorn L. Johansson berättar, att en tidigare ägare av gården, på vars ägor röset eller kullen är beläget började (gräva i) fälla träen på högen men dog därefter. Då även sonen blev sjuk vågade man aldrig mera röra röset. Mitt för kullen ett gammalt landningsställe, färjeställe (?).

Något "gravfält" eller någon "karolinggrav" finns icke på platsen. Avskaktning med grävmaskin av marken söder om spåren från Tingstad station till kullen Gröthög pågår f.n. längs efter spåren, varigenom en lång profil, en skärning blottats. Härefter har intet spår till gravar visat sig. Det lär endast på kullen som tecken till grav förekommit, och detta är åter inskränkt till det stora runda röset.

"Gröthög" eller "Grythög" är kullens namn. Gryt = sten. Någon "skans", som det talas om, tycks mig icke finnas här, det vore kanske tänkbart att röset och kullen någon gång fått tillfälligt tjänstgöra såsom försvarsverk. (Jfr. "halvmånen"), Hannibal Sehesteds skans vid Fredrikshamn, öster om Backa kyrka, som förtjänar att skyddas, (se Hofstedts dagbok sid. 20, anm.). L. Hofstedts artikel i Handelstidningen för 21 april 1917.

Formen av det 22 m breda röset var närmast som en ringkrater med en 13 m vid sänka, inom vilken, närmast norra kanten, höjde sig "lilla röset" såsom en slagkägla i vulkanen.

Röset på Gröthög, 22 m i tvärmått.

Hofstedt uppför Grythög i sin dagbok sid. 26. Han anser, att den använts såsom batteriställning för danskarnas beskjutning av Göteborg. Stora röset tillhör möjligen en dylik anläggning.

Sedan översta stenskiktet i röset upptagits över den 6 x 6 m stora utgrävningsgropen framkom, spridda på flera ställen i den jord, som legat bland stenarna, brända ben av människor och krukskärvor, n:r 1, ²³⁰⁵⁵⁻²³⁰⁶⁷ 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14; ben och krukskärvor dock endast i "lilla röset". I röset lågo även en del (c:a 50) ²³⁰⁶⁹ flintskärvor och vid utgrävningens nö. hörn en ²³⁰⁷⁰ eldsten av flinta, n:r 7, möjligen från en tidigare stenålders boplatz och, åt SV, ²³⁰⁶⁸ kniv, n:r 10. De brända benen lågo spridda bland rösets stenar utan ordning, dock endast inom området för "lilla röset" (med 6 m tvärmått). I övre skiktet några modärna föremål: kritpipa, porslinshund m.m.

Märkvärdigt nog låg det undre skiktets stenar i röset ofta alldeles nere på den gula sanden i alven utan mellanliggande mylleskikt, eller nedsänkta i sanden.

Mitt under stora röset träffades ingen grav av någon art ej heller någon kolbädd, endast vid sv. hörnet av utgrävningen några små fläckar med kol vid högbottnen. Ett tunt mylleskikt, som knappast kunde

skiljas från fyllnaden, som nedrasat från röset, där den legat bland stenarna, täckte den gula sanden, som överallt bildade bottnen.

De för "brända ben" inmätta punkterna bilda endast ett urval; brända ben hittades nästan överallt inom "lilla röset".

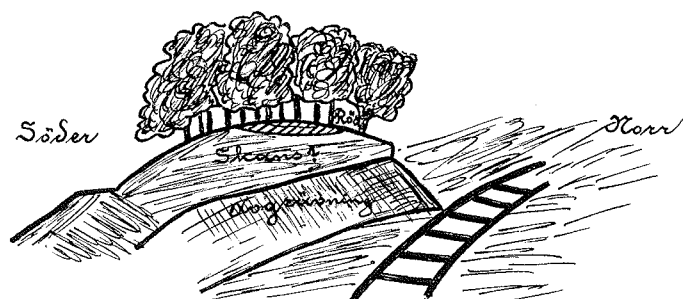
Någon skillnad på stenarnas storlek eller anbringelsesätt inom och utom "lilla röset" kunde ej observeras, endast höjningen urskiljde det senare från omgivningen.

Under röset var ingen kolbädd, och i allmänhet fanns endast litet kol; men i norra utgrävningsväggen, 1.4 m NÖ om lilla rösets mitt, lågo bland stenarna, 0.40 m under ytan, br. ben blandade med ganska mycket kol, bålmörja på järnåldersvis.

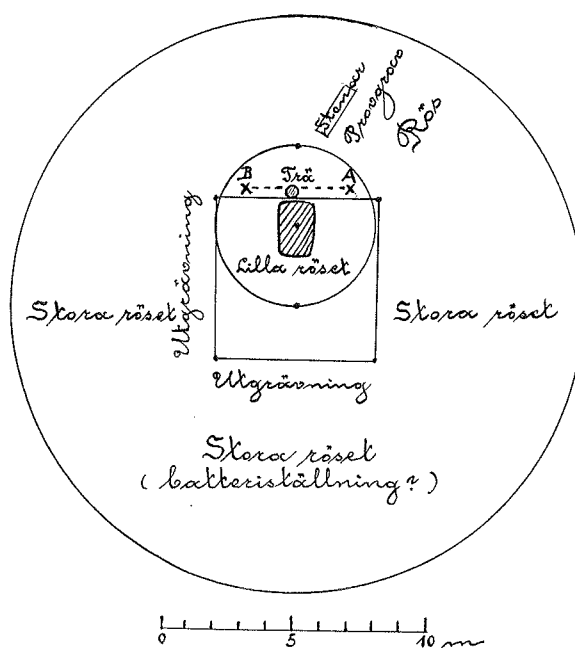
Lilla rösets stenar voro till stor del lagda så djupt att de (understa) räckte ner i gula sanden; där mylla fanns under röset var jorden blandad med en del små kolbitar, men en egentlig kolbädd med kol och brända ben fanns icke.

16:3

1.

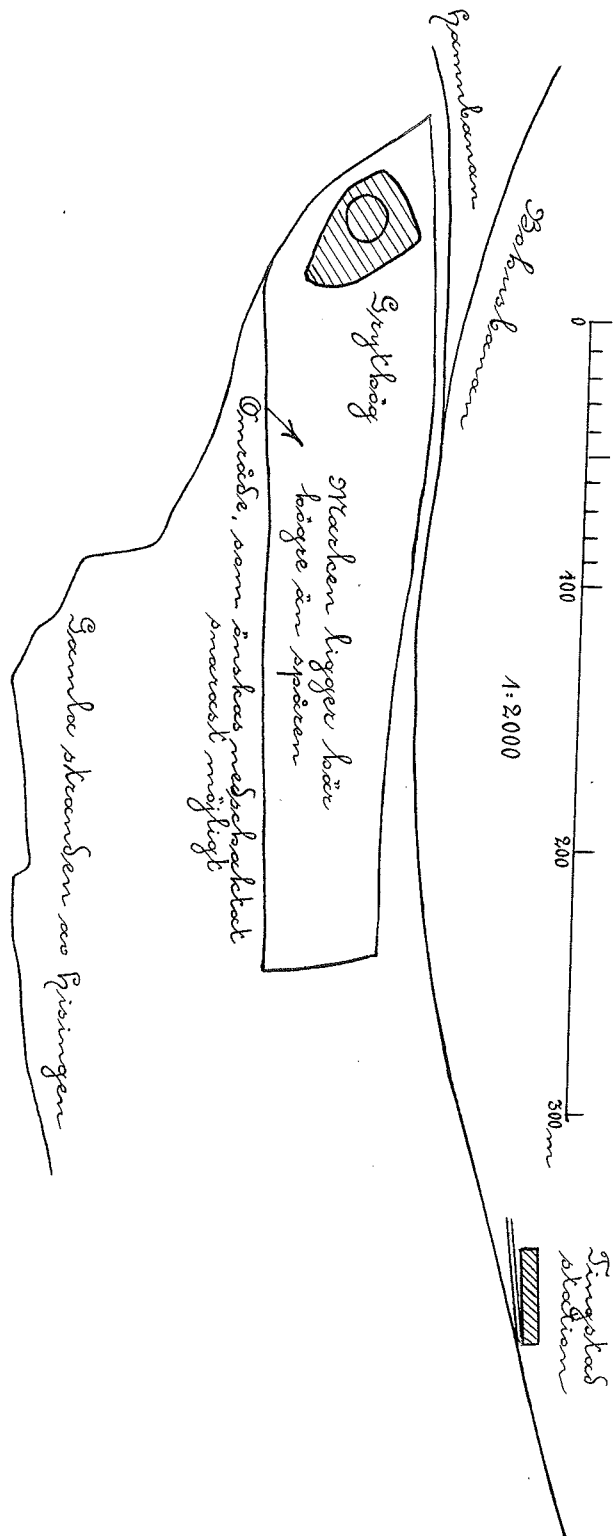
Grytbög
sedd från NÖ.

51/20

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

1613

Grythög vid Tingstad.

Örnst Skene vid Tingstad år 1644.
Göteborg: I, sid. 142. III, sid. 245. 2 uppl.
Hus. Tingstad: Beskrifvelse av Örnst Skene.
Hus. Tingstad: Beskrifvelse av Örnst Skene.

Örnst Skene
Hus. Tingstad: Beskrifvelse av Örnst Skene.
Hus. Tingstad: Beskrifvelse av Örnst Skene.

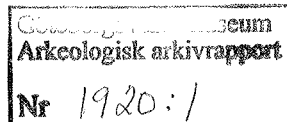
51/20

Avskrift ur kopiebok 1920, sid. 215.

Göteborg den 24 juli 1920.

Till

Riksantikvarien.

Genom skrivelse den 16 juli har Riksantikvarien anmodat mig om att undersöka en gravplats SV om Tingstad station.

Jag har nu gjort detta, fastän jag just stod i begrepp med att börja en annan mig överläten undersökning i Solberga socken vid Hvitsten. Samma dag brevet mottogs, reste jag till Tingstad och ordnade saken; jag har grävt 4 dagar och slöt i går.

På stället är inget gravfält. Den rött inramade fyrkanten
./. på hamnstyrelsens härmed återsända karta har icke innehållit andra fornlämningar än vad som finns på kullen "Grythög" i områdets sydvästra del. Frågan gäller sålunda endast Grythög.

På krönet av denna kulle är ett lågt, stort röse, c:a 22 m i tvärmått med en stor sänka i mitten, c:a 13 m i tvärmått. Inom denna sänka ligger på stora röset eller i detsamma ett litet rös, 6 m i diameter, 1 m högt, utan gräns sammanflytande med det omgivande stora röset.

Lilla röset är ett gravrös; huruvida stora röset hör härtill eller är en sak för sig (modärn?), har det icke varit mig möjligt att avgöra.

Jag har grävt ett hål, 6 m i kvadrat till botten, däri 2/3 av lilla röset och en del av stora röset ingår. Utanför lilla röset funnos varken ben eller fornsaker; inom lilla röset, spridda på många ställen ända till omkretsen, brända ben och en del krukskärvor. De senare äro helt små och alla utan ornament, varför jag ej kan avgöra, om röset är från brons- eller järnålder, troligen det senare, emedan på vissa ställen litet kol låg vid benen.

Dock ingen kolbädd och ingen särskild grav vid botten; benen lågo runt om i olika höjdlägen.

I rösen hittades dessutom en del flintskärvor, en eldsten och en liten kniv av flinta (stenålders boplatser finnas på flera ställen i närheten). Annars inga fynd. För gravrösets skull kan fredning knappast rekommenderas; annorlunda ställer saken sig sedd från estetisk och historisk synpunkt. Här om ber jag få hänvisa till bifogade tidningsuppsats av min medarbetare hr folkskollärare (nu inspektör) L. Hofstedt.

Jag ber att få tillbaka tidningen, den finns ej att köpa; redaktionen har rivit ut bladet ur sitt inbundna exemplar. Jag har vänt mig till 2 officerare, kapten Neiglick och kapt. Ljungberg; den senare arbetar särskilt för Minnesutställningen med historiska krigsminnen, men jag lyckades ej få någon av dem med mig dit ut. Jag anser mig ej äga befogenhet anmoda dem resa dit i och för besiktning. Kapt. Ljungberg bor Lilla Drottninggatan 1, Gbg.

Själv begriper jag mig icke på befästningar och isynnerhet känner jag inga "skansar" med stora runda stenrös på toppen. Hofstedt talar om "förpostställning", vilket är mycket troligt. Kunde den tidens kanoner räcka från "Grythög" till Gullberg?

Jag hinner icke mera i dag; posten måste nu avgå.

Med utmärkt högaktning

G. Sarauw.

Avskrift ur kopiebok 1920, sid. 218.

Göteborg den 27 juli 1920.

Till

Riksantikvarien.

I fortsättning av min berättelse rörande undersökningen av Grythög ("Gröthög"), belägen 400 m SV om Tingstad station i Backa socken på Hisingen, skall jag tillåta mig tillägga följande:

Högen är en naturlig gruskulle, nu fullkomligt isolerad, sedan den av järnvägen avskurits från den grusås, på vilken Tingstad by är belägen.

Krönet av kullen täckes av ett stort röse ungef. kretsrun, 22 m i tvärmått, mellan 0.5 och 1.0 m tjockt. Det är ett jordblandat stenrös, vilket konstaterats såväl i den 6 x 6 m stora utgrävningen som i en provgrav åt norr.

En skematisk framställning av förhållandena är given på bifogade blad, som visar plan och skärning.

Lilla röset norr om mitten av stora röset (det senare använt som batteriställning?) är ett gravrös. Spridda omkring detsamma hittades brända ben och små krukskärvor utan ornament. Fyndet är mycket obetydligt och har väl endast lokalt intresse. Om så önskas skall jag insända det. Läget av en del skärvor (lera) och brända ben är inmätt i

förhållande till baslinjen A-B (= 4.00 m).

Utgrävningsgropen (6 x 6 m stor) har jag lämnat öppen i avvaktan på Akademiens beslut.

Det 2 m breda segmentet av "Lilla rösets" norra sida blev icke undersökt, dels därför att det står ett träd, som måste fällas, dels emedan denna part av högen kan tjäna såsom modell, för den händelse att röset skall uppbyggas på nytt. Troligen skulle här icke kunna hittas annat än några flera brända ben och små, obetydliga krukskärvor (antagligen från järnåldern).

Varken under lilla eller stora röset fanns någon grav vid botten; många stenar i undre skiktet räckte ner i alvens gula sand. Mellan stora och lilla röset kunde ingen gräns påvisas.

En skisserad plan av rösen på kullen med skärning samt kvitterad räkning för undersökningen tillåter jag mig bifoga.

Med utmärkt högaktning

G. Sarauw.

Avskrift ur kopiebok 1920, sid. 228.

Göteborg den 3 november 1920.

Till

Riksantikvarien.

.....
.....
Tingstad, Backa s:n, Västra Hisings h:d, Bohuslän.

På kullen "Grythög" låg ett stort röse, däri ett mindre med spridda, brända ben och små krukskärvor utan ornament. Högen är bortkörd efter undersökningen av Göteborgs stad (Hamnstyrelsen).
.....

Vördsamt

G. Sarauw.